

**ДИСБАЛАНС СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ТА СЕЛА
ЯК ПЕРЕДУМОВА НЕРІВНОСТІ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ ОПІКИ ДІТЕЙ-СИРИТ В КНР**

УДК 37.018.1(510)

*Любов Калашник, кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
Інституту Вищої освіти Національної Академії педагогічних наук України*

**ДИСБАЛАНС СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ТА СЕЛА ЯК
ПЕРЕДУМОВА НЕРІВНОСТІ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ ОПІКИ ДІТЕЙ-СИРИТ В КНР**

Дана стаття присвячена питанням функціонування системи соціальної опіки дітей-сиріт в КНР. Інформація, подана в статті, висвітлює питання залежності стану системи соціального піклування про особливі категорії населення від соціально-економічного розвитку країни та певної території. Також в статті приділено увагу заходам Уряду КНР щодо поліпшення умов функціонування системи закладів соціального піклування про дітей-сиріт в сільських місцевостях КНР.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, система соціального піклування про дітей-сиріт, дисбаланс соціально-економічного розвитку, діти-сироти.

Лит. 9.

*Любовь Калашник, кандидат педагогических наук, доцент, докторант
Института Высшего образования Национальной Академии педагогических наук Украины*

**ДИСБАЛАНС СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГОРОДА
І СЕЛА ЯК ПЕРЕДУМОВА НЕРАВЕНСТВА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ
ОПІКИ ДІТЕЙ-СИРОТ В КНР**

Данная статья посвящена вопросам функционирования системы социальной опеки детей-сирот в КНР. Информация, представленная в статье, освещает вопросы зависимости состояния системы социального попечительства об особых категориях населения от социально-экономического развития страны и определенной территории. Также в статье уделено внимание мерам, предпринимаемым Правительством КНР по улучшению условий функционирования системы учреждений социальной заботы о детях-сиротах в сельских местностях КНР.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, система социальной опеки детей-сирот, дисбаланс социально-экономического развития, дети-сироты.

*Lubov Kalashnyk, Ph.D. (Pedagogic) Docent Doctoral Higher Education Institute of
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*

**IMBALANCE OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF CITIES AND VILLAGES AS
BACKGROUND OF SOCIAL INEQUALITY IN THE ORPHANS CARE SYSTEM IN CHINA**

This paper focuses on the sharp problems of social care for orphans system in China. The information presented in this article highlights aspects of the depending the system of social guardianship of the special categories of the population from the socio-economic development of the country and a specific territory. Also the article is devoted to measures undertaken by the Government of the PRC to improve the functioning of the institutions of social care for orphaned children in rural areas of China.

Keywords: socio-economic development, system of social care, imbalance of social and economic development, orphans.

Вступ. Сучасний етап розвитку українського суспільства відрізняє високий відсоток дітей, які залишилися без піклування батьків. Цей показник є ознакою неблагополуччя країни. У складних умовах модернізації українського суспільства, його економіки і політичного устрою, село переживає нелегкі часи. Відсутність єдиної національної політики щодо розвитку й удосконалення соціальної інфраструктури села призводить до того, що це коло проблем у кожному регіоні країни вирішується самостійно, залежно від наявних можливостей. Все вищезазначене знаходить своє

вираження в різкому скороченні послуг соціально-побутової сфери, сільськогосподарського виробництва, зростанні безробіття, порушенні гендерного балансу в сільському середовищі, руйнуванні традиційного укладу життя.

При переході українського агропромислового комплексу на ринкові відносини, до традиційних проблем села додалися нові, пов'язані не тільки з відсутністю матеріально-технічної бази розвитку, а й з відходом великої частини кадрів фахівців сільського господарства з високою кваліфікацією в інші сфери економіки, міста. У результаті від цього страждає населення областей і районів, сіл,

**ДИСБАЛАНС СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ТА СЕЛА
ЯК ПЕРЕДУМОВА НЕРІВНОСТІ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ ОПІКИ ДІТЕЙ-СИРІТ В КНР**

збільшується вантаж невирішених проблем і соціально-економічне відставання різних регіонів один від одного. Усе вищезазначене природним чином відбивається на системі соціального піклування про слабо захищені верстви населення, зокрема на системі соціальної опіки дітей-сиріт в сільській місцевості.

Метою даної статті є розглянути ті фактори соціального дисбалансу між містом та селом в КНР, які впливають на рівень розвитку системи соціального піклування про дітей-сиріт в КНР.

Завданнями статті визнаються:

1. Нарисово репрезентувати урбаністичні процеси, що мали місце в Китаї в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.;

2. На основі даних відкритих джерел інформації визначити проблеми сучасного китайського села, які є підґрунтям для існування дисбалансу між системою соціального піклування про незахищені верстви населення, зокрема дітей-сиріт, в КНР;

3. Окреслити заходи, що вживаються Урядом КНР заради подолання дисбалансу в галузі системи соціальної опіки дітей-сиріт між містом та селом.

Аналіз існуючих досліджень. Питання організації роботи дитячих будинків, взаємодія органів влади та установ для дітей-сиріт в КНР є предметом дослідження таких китайських науковців та практиків, як Лі Цзєгао, Пі Айчін, Мей Сінлін, Го Ліцзюнь тощо. Основна увага в їх роботах приділяється питанням розширення повноважень та обов'язків органів місцевого самоврядування (народних урядів) та залученню іноземного досвіду організації освітньо-виробничого процесу в сиротинцях. Окремо стоять роботи проф. Ван Ітао, який розглядає питання дітей-соціальних сиріт та пов'язує їх масовість з наявними проблемами бідності сіл південних регіонів країни.

Нами не було знайдено педагогічних досліджень, присвячених питанням дисбалансу у системі соціального піклування про окремі верстви населення в КНР у вітчизняній фаховій літературі. Окремі дані містяться в роботах В. Кузнєцова, В. Гельбраса, Д. Смірнова, які розглядали, більшим чином, питання економічного та правового дисбалансу між селом та містом в КНР. Традиційний стан справ щодо окресленого питання (дисбаланс між життям у місті та селі) є висвітленим у книгах відомих китайців В. Малявіна, В. Сидіхменова, В. та Д. Єрофєєвих. Певним чином питання життя села та міста в КНР розглянуто у статтях сучасного українського синологів В. Кіктенко (геополітичний аспект).

Виклад основного матеріалу. Китай –

традиційно сільська країна, протягом тривалого періоду вирізнялася низьким рівнем розвитку урбанізації. На момент проголошення КНР (1949 р.) у містах проживало лише 10,6% населення, однак за абсолютною чисельністю городян країна вже тоді була світовим лідером. Для соціалістичного Китаю було характерним зростання рівня урбанізації, у першу чергу, у відповідності з політикою здійснювання індустріалізації в роки першої п'ятирічки (1953 – 1957 роки) і масовими міграціями селян в місто в роки “Великого Стрибка” (1958 – 1960 роки), коли задля забезпечення державних капіталовкладень у металургію протягом трьох років понад 20 млн. селян були відправлені з сільської місцевості в міста. Однак в умовах важкого продовольчого положення значна частина новоспечених робочих була знову змушена повернутися в село, оскільки у них не було міської прописки і вони не мали права на отримання продовольчих карток [4, 25].

У роки Культурної Революції керівництво КНР також зробило чимало щодо скорочення чисельності міського населення. Активізувалася кампанія з відправки молоді в сільські та гірські райони. Особливо великі були потоки з густонаселених провінцій і міст центрального підпорядкування в економічно нерозвинуті регіони країни. Окрім суто ідеологічних гасел, які використовувалися Партією на той час, та стимулювали китайців до переїзду у село заради світлого майбутнього усієї китайської нації, “висилка” в село вважалася невід'ємним компонентом професійного та морального становлення молодого фахівця, перевиховання ідеологічно “нестабільних” представників китайського населення.

Але потім чисельність міського населення і його частка в загальному населенні країни знову почали неухильно зростати. Особливо швидко кількість городян збільшувалася після початку економічної реформи: у 1978 р. городянами були 17,9% всього населення. За даними 3-ого Загальнокитайського перепису населення (1982 р.), у містах проживало вже 210 млн. чол. або 20,6% населення. За даними Державної комісії планування і розвитку, в даний час жителі міст становлять трохи більше 30% загальної чисельності населення Китаю. Але вже до 2015 р. планується довести їх частку до 40%. Експерти, яких цитують державні ЗМІ Китаю, вважають вірогідним, що через 20 років у містах буде проживати 60% населення країни [3, 26].

Переважає більшість населення сучасного Китаю – селяни. Тому головні проблеми країни – це проблеми китайського селянства або, як їх іноді

**ДИСБАЛАНС СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ТА СЕЛА
ЯК ПЕРЕДУМОВА НЕРІВНОСТІ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ ОПІКИ ДІТЕЙ-СИРІТ В КНР**

називають в Китаї, “три проблеми села”: проблеми селян, сільського господарства і села [7, 52]. Відкриті джерела інформації (як в КНР, так і за кордоном) визнають наступні суперечності розвитку, які обґрунтовують наявність дисбалансу між життям в селі та у місті в КНР:

- *розрив доходів городян і селян.* Після початку реалізації політики “Реформ і Зовнішньої відкритості” різниця в доходах у міських і сільських жителів демонструє тенденцію до попереминого скорочення, розширення, знову скорочення, знову розширення тощо. В останні роки, незважаючи на вжиті центральною владою заходи, спрямовані на забезпечення інтересів селян, пропорція доходів у міських і сільських жителів тримається на досить високому рівні – 3,21:1. При включенні деяких невалютних факторів, таких як житло, освіта, медицина, соціальне забезпечення та інші соціальні блага, ця різниця буде ще більше. Також уряд субсидіює споживання городян через гарантовані ціни на продовольче зерно і рослинне масло і нормування споживання інших продуктів харчування;

- *різниця у сфері освіти.* Витрати на освіту в містах фінансуються головним чином за рахунок коштів центрального і місцевого бюджетів, дітям городян гарантоване отримання обов’язкового дев’ятирічного навчання. У сільській місцевості охоплення людей шкільною освітою значно менше і набагато більше неписьменних і малограмотних. У містах людей, що володіють дипломами середньої школи другого ступеня, технікуму, училища та інституту, бакалавра та магістра відповідно в 3,4 рази, 6,1 рази, 13,3 рази, 43,8 рази і 68,1 рази більше, ніж у селах. З-за низького освітнього рівня у молодих селян обмежені можливості працевлаштування поза сферою землеробства [5];

- *різниця в рівні медичного обслуговування у містах і селах.* В даний час коефіцієнт охоплення селян системою сільського кооперативного медичного забезпечення становить лише трішки більше, ніж 10%; понад 80% селян забезпечуються медичні послугами за свій рахунок. В останні роки на тлі дефіциту пропозиції санітарних і медичних послуг різко підвищилися тарифи на медичні послуги. Чинна нині системи страхування по старості, по безробіттю, тимчасової непрацездатності тощо, також поширюється, головним чином, на міське населення;

- *різниця в рівні споживання в містах і селах.* У селах ціна виробничих матеріалів дуже висока, якість предметів споживання – низька, часто зустрічаються підробки. В цілому рівень

споживання в сільського населення в даний час приблизно дорівнює рівню споживання у міського населення на початку 2000-х рр. XX століття, тобто відстає приблизно на десять років;

- *різниця у сфері працевлаштування.* Система обов’язкового реєстрування різко обмежує можливості селян щодо зайнятості. За розрахунками китайських демографів, в селі сконцентровано від 80 до 250 мільйонів чоловік надлишкової для землеробства робочої сили [1]. В той же час в місті за рахунок держави створюються нові робочі місця, а для підвищення кваліфікації працівників фінансуються курси з перепідготовки. Примітно, що, державне статистичне управління КНР веде облік безробітних тільки серед міського населення. У містах коефіцієнт зареєстрованого безробіття становить 5% працездатного населення;

- *різниця в обсягах державних інвестицій у соціальну сферу.* Частка державних інвестицій, виділених на сільське господарство, від загального розміру державних фінансів постійно знижується. Особисті доходи міського і волосного населення надходять на споживання і заощадження, у селян – ще і на розширення виробництва. За вирахуванням витрат на розширення виробництва різниця в доходах городян і селян стає ще більшою [5].

Сьогодні також поглибилася диференціація регіонів країни за рівнем соціально-економічного розвитку, соціальна диференціація міського і сільського населення. Рівень життя найбільш розвинутою провінції випереджає найменш розвинутою в 25 разів. Середні душеві доходи городян перевищують такі у селян в 5 – 6 разів. Відомий економіст і соціолог Лу Сюеї відзначає, що за рівнем споживання сільське населення відстає від основної маси городян на 10-15 років [6, 103].

Втрата балансу темпів розвитку міста й села в Китаї, безперервне збільшення різниці між ними – це одне з найгостріших протиріч в економічному та соціальному житті сьогодишнього Китаю. В даний час різниця проявляється в різних галузях – в доходах, в освіті, рівні медичного забезпечення, соціального забезпечення тощо.

Соціальна незахищеність сільського населення змушує селян обмежувати поточне споживання і робити заощадження, а також вирішувати питання “про крашу долю для дітей” своїми силами (переважно, залишаючи їх у багатолюдних місцях. У випадках, коли не вдається знайти батьків, підкинута дитина передається у установи державного соціального піклування та поповнює кількість дітей-сиріт в країні). Переважну

більшість дітей, які були залишені батьками було знайдено у великих містах. Етнічно вони здебільшого є представниками малих народностей і коефіцієнт їх соціальної адаптації дуже низький, а рівень педагогічної занедбаності – вельми високим. Багато батьків (у тих випадках, коли їх вдається знайти силами поліції і соціальних служб) пояснюють, що вони прийняли рішення про залишення дитини в громадському місці в зв'язку з тяжким станом справ на селі і тим, що виховуючись в дитячому будинку в міській місцевості, їх дитина буде мати більше можливостей і соціальних гарантій, ніж проживаючи в родині на селі [2, 134 – 136].

Одним із пріоритетних напрямків соціальної політики китайського керівництва на сучасному етапі є викорінення бідності в селі. У вересні 2001 р. китайські ЗМІ опублікували виступ Цзян Цземіня і прийняту тоді ж “Програму подолання бідності в селі на 2001 – 2021 рр.”. Здебільшого, пункти цієї Програми націлені на підвищення соціального та економічного рівня життя на селі, ніж подоланню бар’єру між містом та селом. Згідно з цією програмою, сільські жителі, завдяки прописці у селі, мають знижки на купівлю певної групи товарів – побутової техніки, комп’ютерів, ліків, меблів тощо – у центральних містах своєї провінції. Інколи ця знижка може досягати 25 % від вартості цього ж товару для міського жителя. Також діє так званий “3-місячний карантин”, коли нові моделі вищезазначених предметів побуту продаються спершу протягом 3 місяців лише у магазинах для сільського населення, а вже потім і для вільного продажу в містах (зазвичай, усі товари можна купити у місцях відразу, але ціна не буде контролюватися державою).

Існує різниця між умовами утримання дітей у дитячих будинках в сільській місцевості та в містах. Також фактична кількість грошей, що витрачається на 1 дитину в рік, відрізняється залежно від економічної ситуації провінції (фіксовано держава виділяє на утримання дитини-сироти 1017 юанів на рік (приблизно \$ 160) [8, 12]). Інші відрахування робляться місцевими бюджетами. За даними відкритих джерел інформації, на 2010 р. фактичне грошове утримання дитини-сироти в дитячому будинку становило:

- Пекін, Шанхай і Тяньцзінь – 3572 – 4347 юанів (\$560 – \$690);
- Провінції Хенань, Хебей, Іаньсу і Нінся – 1827 юанів (\$290);
- Провінції Гуансі, Гуйчжоу, Хейлунцзян і Хунань – 1512 юанів (\$240);
- Провінції Гуандун, Аньхой, Ляонін, Сичуань,

Хайнань, Хубей, Шансі – 1260 – 1500 юанів (\$200 – \$230);

- Провінції Чжецзян і Цзянсі – 1165 юанів (\$185);

- Цинхай (найбідніша провінція КНР) 1102 юаня (\$175) [9, 250].

3 січня 2012 р. грошове утримання дітей у дитячих будинках, яке отримується від держави, було збільшено до 300 юанів на місяць (\$50) [8, 12].

Деякі дитячі селища (форма традиційного для Китаю утримання дітей-сиріт, яка представляє собою варіант дитячого табору, де діти-сироти віком від 4 до 14 – 16 років проживають постійно), які виникли на місцях сільгоспкомун, отримують замовлення від місцевої громади та від держави на вирощування певних видів рослин (комуна “Фуцзян” (Північний Китай) спеціалізується на вирощуванні гарбузів, в комуні “Янгуан” (провінція Хебей) вирощують тонколистий рапс та кінзу).

Також в більшості дитячих селищ є виробничі території, де місцеві бізнесмени можуть офіційно розміщувати замовлення на виготовлення сувенірів, біжутерії тощо. Але такі заклади викликають багато нарікань з боку міжнародних комісій з прав дитини, оскільки ними вони розцінюються як використання дитячої праці. Суто китайська точка зору вкрай відрізняється від точки зору комісій. Вважається, що такі випадки співпраці бізнес сектору та дитячих будинків несуть багато користі останнім, оскільки, по-перше, дають будинкам додаткові фінанси та поліпшують умови проживання дітей, по-друге, дають дітям “професію у руки”. Тому держава заохочує подібну співпрацю, офіційно оформлюючи виробничі території як приватні підприємства у власності дитячого будинку, відкриваючи трудові книжки дітям та дозволяючи вихователям та викладачам, які знайшли для дитячого будинку прибуткові довгострокові контракти мати певний відсоток з заробітку дитячого будинку за знайденим контрактом.

Підвищена увага Пекіна до боротьби з сільською бідністю пояснюється низкою причин. Оголосивши наступ на сільську бідність, Пекін керується і цілком практичними соціально-економічними міркуваннями – інтересами забезпечення соціально-політичної стабільності в селі, прагненням стримати зростання погано контрольованої сільської міграції в міста, необхідністю реально підвищити купівельну спроможність селян для стимулювання внутрішнього попиту, що в умовах погіршення економічної ситуації у світі вносить основний внесок у підтримання прийнятних темпів економічного зростання, певним чином вирішити

проблему “підкидання державі” і прямого продажу дітей в економічно більш розвинені регіони країни.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що в сучасному Китаї існує двохосновна соціальна структура (місто та село). Актуальні проблеми села в КНР не тільки великим чином відображаються на стані системи соціального піклування про окремі групи населення (зокрема, системі опіки дітей-сиріт), але певним і створюють соціальну проблематику у країну (проблема “підкинутих” та проданих дітей, проблема соціального сирітства в сільській місцевості). На сьогоднішній день Уряд КНР бачить вирішення проблеми соціального дисбалансу між селом та містом у площині збільшення державного фінансування та створення умов для заробітку коштів власними силами установам соціального піклування про дітей-сиріт на селі при поступовому реформуванні чинного укладу життя в країні. Матеріал, викладений в статті, може бути використаним при розробці питань удосконалення системи державних закладів соціального піклування про дітей-сиріт в нашій країні.

1. *Белая книга. Состояние и политика в сфере социального обеспечения КНР //*

[Электронный ресурс]. Режим доступа: http://russian.china.org.cn/china/archive/China2006/txt/2006-12/05/content_2278962.htm

2. Ван І. *Освіта у сільських районах та соціальна мобільність населення: дослідження у Інсьян / Ітао Ван. – Ханьчжоу, Social Sciences Academic Press, 2008. – 288 с. (кит. мовою)*

3. Гельбрас В. *Принципи и нищета в современном Китае? / В. Гельбрас // Азия и Африка сегодня. – 2006. – № 5. – С. 26 – 27.*

4. Кузнецов В. *Разрушится ли стена между городом и селом? / В. Кузнецов // Азия и Африка сегодня. – 2005. – № 2. – 169 с.*

5. *Политика урбанизации в Китае // [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.archipe.lag.ru/agenda/povestka/evolution/irkutsk/b3_china/*

6. *Развитие производительных сил Китая / Отв. ред. М.Л. Титаренко. – М.: Наука. гл. ред. вост. лит., – 1999. – 246 с.*

7. Смирнов Д. *6-й пленум ЦК КПК 16-го созыва / Д. Смирнов // Проблемы Дальнего Востока. – 2007. – № 5. – С. 45 – 61.*

8. Han W. *Why do we have orphans / Wen Han // China Today – 2012 – # 1 (January) – P. 12.*

9. Yoxall J. W. *Disparities among the Orphans of China // Southeast Review of Asian Studies – Volume 29 (2007), pp. 248 – 254.*

Стаття надійшла до редакції 12.11.2013

19 грудня 2013 року

День святого Миколая Чудотворця

За народними повір'ями саме в цей день Миколай Чудотворець спускався на землю з небес і обходив весь світ, допомагаючи знедоленим і відновлюючи справедливість.

З поміж великих святих угодників Божих святий Миколай Чудотворець користується особливою любов'ю нашого народу. Усе життя св. Миколая – це нескінченні благодіяння і чудеса, подані стражденому людству. Він покровитель землеробства і скотарства, господар земних вод, заступник від бід і напастей, помічник у найважливіх справах і обставинах. Він швидко з'являється скрізь, де потрібна його допомога. І нині він приходить до тих, хто кличе його допомогти і заступити від бід. Чудес його не злічити. Усе життя Чудотворця було позначено любов'ю до ближнього. Навіть смерть не перервала його благодатних справ, його чудеса звершаються повсякчас.

